

EGY ZENEPEDAGÓGIAI ALKOTÓMŰHELLYÉ VÁLT BUDAPESTI MAGÁNZENEISKOLA PORTRÉJA A XX. SZÁZAD ELEJÉN

RÉTI Tamás¹

ABSTRACT

Ernő Fodor's private music school, founded in 1903, had a significant impact on similar music education institutions of the period, as the introduction and testing of innovative educational methods and music pedagogical innovations, as well as the high professionalism of the music teachers employed at the institution[1], contributed to the realisation of the foundations of professional music education and music pedagogical thinking in Hungary[2]. The success of the music education institution, which originally started as an academic preparatory course, is nowadays proven by the 118 active years of teaching, in which the pedagogical values born here are linked to the names of outstanding teachers[3], and the success of the pedagogical thinking created in the spirit of the institution is attested by the long list of outstanding students who have chosen to attend the school.[4][5]

KEYWORDS

music education, music schools, music history, music pedagogy

BEVEZETŐ

E történeti feltáró tanulmány központi célja, hogy primer források alapján - elsősorban a Fodor zeneiskola 1904–1943 között megjelent évkönyveire alapozva - adatokat gyűjtsön össze és rendszerezzen *Fodor Ernő Államilag Képesített Okleveles Zenetanár Vezetése Alatt Álló Akadémiai Előkészítő Tanfolyam Zeneiskolája* alapításával és gyakorlati működtetésével kapcsolatban. Ezen kívül hozzájárul ahhoz, hogy megismertesse és rekonstruálja azokat a gyakorlati zenetanári munka során bevezetett újításokat, továbbá sz tematikusan használt pedagógiai eszközöket és módszereket, amik a XX. század elején a hazai zenei nevelés gyakorlatában előremutató jelleggel kerültek alkalmazásra és kipróbálásra.

A kutatás elsődleges forrását képezi Fodor Gyula (1928) *Emlékkönyv a Fodor - zeneiskola huszonöt éves jubileuma alkalmából: 1903-1928* szerkesztésében megjelent emlékkönyv, ami az intézményi évkönyveken kívül számos többletforrást biztosít az iskola szervezeti céljairól, kapcsolatrendszeréről és működéséről a vizsgálódás számára. További primer forrásként a kutatás teljessé tételéhez hozzájárul Fodor Ernő (1913) szerkesztésében *A Fodor Zeneiskola Jubiláris Évkönyve*.

A témához kapcsolódó szakirodalomként említhetjük meg Veszprémi Lili (1976) *Zongoraoktatásunk története* összefoglaló munkáját, amiben a szerző nemcsak a XIX. és XX. század hazai sajátos zeneoktatási intézménytípusokneveléstörténeti és zenetörténeti kapcsolódási pontjainak vizsgálatára vállalkozott, hanem kitért az adott korban keletkezett módszertani munkák és zongoraiskolák jellegzetességeinek bemutatására is. Ezen kívül a hangszeriskolák szerzőinek sajátos zenepedagógiai gondolkodását és nézeteit ismerteti a szerző.

¹Réti Tamás, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskola, retitamas82@gmail.com

Jelen tanulmány főbb részeit képezi a XX. század kulturális életének és a zenei nevelés szerepének rövid áttekintése. A kulturális és zeneoktatási helyzetkép vizsgálódása után megismerkedhetünk az alapító zenetanár, Fodor Ernő karakterével. Ezt követően a kutatásunk központi témája, Fodor munkájának esszenciális elemei kerülnek bemutatásra. A kutatás során nem korlátozódtunk az évkönyvekben megjelent információkra, hanem lényegesnek tartottuk megvizsgálni a korabeli napilapok és zenei folyóiratok szakmai beszámolóit is, amik igazolják az intézmény meghatározó közművelődési szerepet betöltő jellegét.

TÁRSADALMI ÉS KULTURÁLIS ÉLET BUDAPESTEN A XIX. ÉS XX. SZÁZAD FORDULÓJÁN

A XIX. század végére Budapest a gazdasági növekedés és társadalmi változások hatására valódi európai metropolisszá válhatott. A lakók száma 1869 és 1900 között 270.685 főről 732.322-re emelkedett. [6] A főváros infrastrukturális működtetésben óriási átalakulás történt: modernizálódott a közigazgatás, kiépítésre került a közműrendszer, komplex közlekedési hálózat létesült, az ipari létesítmények építése hozzájárult a termelés föllendüléséhez. [7]. Budapest architektúrájának virágzása hatalmas méretű építkezésekben nyilvánult meg, amik méltó díszéivé váltak a fővárosnak².

A XX. század elejére a népességnövekedésnek köszönhetően gyarapodott a tanulók létszáma, ami új iskolák alapítását igényelte. A magasabb diáklétszám ellátására elkezdődött a régi iskolaépületek felújítása és bővítése, továbbá új tantermek létrehozása, amit a magasabb költségvetési források is biztosítottak. [7] Ezen kívül a fővárosi vezetők a tantermek berendezésére is gondot fordítottak, amit az oktatáshoz szükséges modern szemléltető eszközök készítésének támogatásával valósítottak meg. [8]

A Magyar Királyi Statisztikai Évkönyv 1904-es kiadásának adatai alapján [6] a fővárosban tizenegy bejegyzett zeneiskola működött³, majd az egyre nagyobb igények kielégítésére országos és fővárosi szinten is fokozatosan bővülte sajátos oktatási intézménytípusok száma. [9] Az elismerésre méltó kulturális zenei életre nagy hatással volt az Operaház, ami országon kívül is kiemelkedőnek számított. [10] Ezen kívül az 1875-ben alapított Országos Magyar Királyi Zeneakadémia biztosította a legmagasabb szintű zenei képzést és tette lehetővé számos kiváló pedagógus⁴ megnyerésével a zenei tehetséggondozás legmagasabb szintű gondozását, továbbá új tanszakok⁵ és tanfolyamok indításával egyre átfogóbb és magasabb színvonalú képzést biztosított. [11] Szendy Árpád⁶ és Thomán István⁷ osztályában nevelkedett számos kiemelkedő zongorista, akik egyaránt hosszú távon biztosították a következő nemzedékek művészi és tanári utánpótlását. [12]

²Bazilika (1905-re készült el), Halászbástya (1902-re készült el), Országház (1883–1902), Gresham-palota (1905–1907), Gellért Szálló (1909–1918), Zeneakadémia (1904–1907) etc.

³Nemzeti Zenede 1840, Budai Zeneakadémia 1867, Siposs-féle Zeneakadémia 1874, Országos Magyar Királyi Zeneakadémia 1875, Budapesti Zenekedvelők Egyletének Zeneiskolája 1883, Magyar Zeneiskola 1886, Budapesti Zeneiskola 1896, III. kerületi Zenekonzervatórium 1897, Krausz-féle zeneiskola 1898, Sztojanovits-féle Mintazeneiskola 1899, Budavári Zeneiskola 1903

⁴1889-ben Bloch József; 1882/1883-ban Koessler János, Hubay Jenő; 1887-ben Thomán István; 1889/1890-ben Popper Dávid; 1887-ben Chován Kálmán; 1889/1890-ben Szendy Árpád; 1878/1879-ben Gobbi Henrik; 1907-ben Bartók Béla, Kodály Zoltán; 1916-ban Dohnányi Ernő

⁵1882/1883 orgona, magánének, karének; 1883/1884 hegedű; 1885/1886 gordonka; 1894/1895 oboa, kürt, hárfa; 1895/1896 középiskolai énektanítói tanfolyam; 1896/1897 fagott; 1897/1898 cimbalom, harsona, trombita

⁶Szendy Árpád növendékei: Fodor Ernő, Földessyné Hermann Lula, Kabos Ilonka, Nagy Géza, Senn Irén, Varró Margit etc.

⁷Thomán István növendékei: Dohnányi Ernő, Bartók Béla, Keéri Szántó Imre, Székely Arnold etc.

A HAZAI ZENEOKTATÁS DILEMMÁI

A XIX. század végére a kulturális élet különböző területein a progresszív elmozdulás vált jellemzővé, azonban a hazai zeneoktatási intézmények színvonalában, illetve a magánzenetanárként zenei képzést biztosítók felkészültségében egyre markánsabb különbségek mutatkoztak. A szakadékot tovább mélyítette, hogy „*vannak államilag képezett s államilag nem képezett zenetanárok*” [13] s tovább rontott a helyzeten az, hogy idősebb oktatók, akik „*nem tanulták a tanítás művészetét, egyszerűen felcsaptak tanárnak.*” [14] Szakmai körökben egyre többen foglalkoztak a zeneoktatás minőségi heterogenitásának eredetéről, aminek keletkezését Harrach⁸ (1896) és Sztojanovits⁹ (1906) tíz év különbséggel egyaránt azzal magyarázta, hogy a magyar zeneoktatási intézményrendszerben a Magyar Országos Királyi Zeneakadémia az egyedüli államilag felügyelt professzionális képzést biztosító zenei intézmény és a „*többi zeneiskolával az állam mit sem törődik.*” [15] A kor bevált gyakorlata alapján „*ha valaki zeneiskolát akar nyitni, egyszerűen bejelenti az illető hatóságnál, kivetik az adóját és kiteszi a tábláját.*” [16] A helyzetet tovább rontotta, hogy az iskolák „*[...] teljesen eltérő tanrendszert követnek, nincs egyöntetűség sem a tantárgyakban, sem a tananyagban, sem az osztályrendszerben*” [16], továbbá hivatalos minisztériumi engedéllyel bármilyen felsőbb ellenőrzési szerv vizsgálata nélkül bizonyítványokat is kiadhattak és „*az országban működő zenetanárok kilenczted része is állami képezés híján van.*” [13] A Magyar Országos Királyi Zeneakadémia által kiadott és kontrollált tanterveket és kijelölt ismeretanyagot csekély zenetanár alkalmazta, ennek következtében a zeneakadémiára felvételt nyert növendékek gyakran szembesültek azzal, hogy „*[...] éveken át kénytelenek pótolni mulasztásaikat és kiegészíteni zenei, tanulmányaikat, ha állami képezést óhajtanak nyerni.*” [16] Harrach (1896) és Sztojanovits (1906) felkiáltása egyaránt a magyar professzionista zeneoktatás érdekében történt, amit csak az egységes tantervi háló alkalmazásával, a zeneiskolai osztálynak kijelölt strukturált tananyag felhasználásával, ezen felül szakképzett zenetanárok foglalkoztatásával tartottak elképzelhetőnek. Az 1. táblázat Harrach zeneiskolai szervezést segítő iránymutatását tartalmazza, ami három fokozatba sorolja a zenei képzést és a különböző fokozatoknál látható a zeneiskolai és zeneakadémiai szintek ekvivalenciája is. [16]

1. Táblázat Harrach zeneoktatás szervezési elképzelése

	Zeneiskolai szint	Zeneakadémiai szint
1. fokozat:	alsófokú v. elemi zeneiskola	zeneakadémiai gyakorló iskolai szint
2. fokozat:	zenei középiskola v. középfokú zeneiskola	akadémiai előkészítő tanfolyam
3. fokozat:	művészi és pedagógiai képzés, ami kizárólag a zeneakadémián teljesíthető	művészi és pedagógiai képzés

FODOR ERNŐ (1878–1944) - ZENEISKOLÁT ALAPÍTÓ ZENETANÁR

Fodor Ernő neve mára, mint magánember csaknem a feledés teljes homályába merült, azonban életművel, vagyis zeneiskolájával azonosítvamár sokak számára ismerősen csenghet. A hatvanhat évet élt zenepedagógus többgyermekes család gyermekeként - 1878-ban egy Fejér megyei kis településen - Csabdin született. Zene iránti érzékenysége hamar megnyilvánult,

⁸Harrach József (1849–1899) zenei író, pedagógus

⁹Sztojanovits Jenő (1864–1919) zeneszerző, zenepedagógus, karnagy

emellett abszolút hallással rendelkezett. Zenei tanulmányait a Nemzeti Zenedében, majd a Magyar Országos Királyi Zeneakadémián végezte. A zeneakadémiai éveit a tudás iránti vágy jellemezte, ugyanis a Szendy Árpád zongora osztályában végzett tanulmányokon kívül, Koessler Jánosnál¹⁰ zeneszerzés stúdiumot hallgatott, továbbá orgona, klarinét és hegedű tanulmányokat is folytatott, majd a középiskolai énektanító évfolyamot is abszolválta. [17][18] Az ereje teljében lévő leendő zongoraművész már zeneakadémiai évei alatt is megmutatta előadói képességét, ugyanis a kiváló tenorista Perotti Gyula¹¹ zongorakísérőjeként és Földessy Arnold¹² kamarazene partnereként¹³ több alkalommal is fellépett hazai és külföldi koncerttermek színpadán¹⁴. A korabeli újságok beszámolóirendre méltatták Fodor közreműködését: „Fodor Ernő azon zongoristák közé tartozik, kiknek kitűnő technikájával a finomság, az izléses érzés párosul.” [19] További elismerés olvasható a Pesti Hírlap 1899. júliusi számában: „szép technikájával, valamint az ének-számok kíséretével méltán érdemli ki a közönség elismerését.” [20] 1902-ben elnyerte a Volkmann ösztöndíjat és megszerezte a zeneakadémia zongoratanári oklevelét.

Fodor kiváló zenei kvalitása mellett, pedagógiai érzéke is hamar megmutatkozott, ugyanis már az akadémiai évek alatt felismerte a magyar zeneoktatási rendszer elmaradásait. Ennek megszüntetésére egy komplex zenei képzést nyújtó iskolakoncepciót dolgozott ki, amihez a külföldi hangversenykörútjain látottakat is beépítette, ezen kívül alapul vette a berlini Stern és Klindworth-Scherwenka konzervatóriumok működési modelljeit. [21] A tanári képesítés megszerzése után a kiváló pedagógiai és zenei kompetenciákkal rendelkező fiatalembernek ugyan pénze nem volt, hogy terveit megvalósítsa, ezért egy vidéki kastélybanzenetanári munkát vállalt 400 korona fizetésért, ami már elegendő tőkét jelentett három szoba kibérléséhez az Andrássy út 40. szám alatt zeneiskolája megnyitásához. [17] Az első évfolyam tanárait¹⁵ a zeneakadémián oklevelet szerettek közül kellő körültekintéssel és nagy gondossággal válogatta azok közül, „akiket emberi és zenei adottságuknál fogva a pályára alkalmasnak ítél meg.” [22]

A Zenei Szemle hasábjain kollégája, Fodor Gyula¹⁶ (1918) a következőképpen rajzolja meg a negyvenéves zeneművész alakját: „[...] udvarias, kissé ironikus és nem kevésbé rezervált fiatal ember a budapesti, sőt, a magyar zenei élet történetének egyik legkimagaslóbb alakja.” [23] A zeneiskola legmeghatározóbb emberének erkölcsi tulajdonságai között az alaposság, becsületesség a meghatározó. Kadosa Pál az intézet tanára szerint „Fodor Ernő félelmetesen szigorú igazgató volt. Pontosnak, rendesnek, szorgalmasnak kellett lenni [...] a hanyag, vagy fejlődésre képtelen növendéket eltanácsolta.” [22] Fodor Ernő óriási munkabírását igazolja, hogy az adminisztrációs teendőkön kívül, mint a tanulók személyi és tanügyi adatai, napi szinten követte és egy személyben felügyelte a magas szintű oktatás megvalósulását. [23] 1944-ben bekövetkezett haláláig az általa vezetett „intézet érdeke volt az egyetlen szempont a cselekvéseiben és a dolgok megítélésében.” [23]

¹⁰Koessler János (1853–1926) zeneszerző, tanár

¹¹Perotti Gyula (1841–1900) operaénekes (tenor)

¹²Földessy Arnold (1882–1940) gordonkaművész

¹³ 1901. november 5. Budapest

¹⁴ 1899. július 25. Marosvásárhely; 1899. július Szarvas, Szolnok, Gyulafehérvár, Pécs, Miskolc

¹⁵Zongora: Fodor Ernő, Chován Margit, Ormai Malvin, Cecelits Benő, dr. Várkonyi Béla; Hegedű: Berkovits Lajos, Kőszegi Sándor; Ének: Maleczky Bianka és Maleczky Vilmos; Zeneszerzést és zeneelmélet: Lavotta Rezső; Cimbalom: Kun László

¹⁶Fodor Gyula (1890-1948) zenekritikus, zenei író, szerkesztő

FODOR ERNŐ ÁLLAMILAG KÉPESÍTETT OKLEVELES ZENETANÁR VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ AKADÉMIAI ELŐKÉSZÍTŐ TANFOLYAM ZENEISKOLÁJÁNAK CÉLKITŰZÉSEI, JELENTŐSÉGE ÉS PEDAGÓGIAI ELVEI

Fodor Ernő elsődleges szándéka a zenei intézmény alapításával az, hogy „*az Országos Zeneakadémia mellett szükség lesz, szükség van egy zenei középiskolára.*” [23] Indoklását leginkább abban látta, hogy igény van egy olyan intézményre, ami előkészít, felkészít a magasabb szintű továbbtanulásra és a gyakorlatban is alkalmazza a zeneakadémia által elfogadott módszereket, tananyaggal kapcsolatos útmutatásokat és tantervi előírásokat. Egyedülálló elgondolása a zenei írók szemében merésznek tűnt, ugyanis a zenetanulás, csak a torna, szépírás és a rajz után következett. [24] Az alapító határozott elképzeléseit az intézmény nevében¹⁷ is érzékeltette. A magánzeneiskola 1903 szeptemberében Budapest Terézvárosában az Andrassy út 40. szám alatt három helyiség használatával, 160 növendékkel, 11 zenetanárral kezdte el működését.

Fodor zeneiskolájának legfontosabb célkitűzése, hogy növendékeit a XX. század követelményeinek megfelelő, magas zenei képzésben részesítse, kizárólag az Országos Magyar Királyi Zeneakadémián oklevelet szerzett pedagógusok által. Az alkalmazott módszerek és tananyag tekintetében, pedig az Országos Magyar Királyi Zeneakadémiával ekvivalenst rendelte el. A magas színvonal biztosítása és megtartása miatt ragaszkodott ahhoz, hogy az intézménye alkalmazza és építse be a legmagasabb magyar zenei intézmény pedagógiai nézeteit és jó gyakorlatait. A beiratkozott tanulók számára kötelezően előírta, hogy zártkörű vizsgát kötelesek tenni az igazgató és a kijelölt vizsgabizottság előtt az adott osztály számára előírt tananyagból. [25] Az intézmény szigorú értékelési rendszert dolgozott ki, ami az „*Értesítő*”-ben visszajelzésül szolgált növendéknek, szülőnek és felkészítő tanárnak az adott évben való előrehaladásról. Az előre kidolgozott iskolai rendszabályok alapján „*az a növendék, ki az „Értesítő”-ben a főtanzból elégtelen (5) osztályzatot nyer, az intézetből elbocsáttatik, az elégséges (4) osztályzatot érdemelt növendékek csakis a szülők kívánságára taníttatnak tovább az intézetben.*” [25]

Az indított tanfolyamok főtárgyai 1904-ben:

- a) zongora: 3 gyakorló osztály, 3 előkészítő osztály, 4 akadémiai osztály
- b) hegedű: 3 gyakorló osztály, 3 előkészítő osztály, 4 akadémiai osztály
- c) gordonka: 4 előkészítő osztály, 4 akadémiai osztály
- d) ének: 3 előkészítő osztály, 3 akadémiai osztály
- e) cimbalom: 3 előkészítő osztály, 3 akadémiai osztály
- f) zeneszerzés: 4 osztály
- g) hangszerelés és partitúraolvasás: 2 osztály

Melléktárgyak: zongora, zeneelmélet, kamarazene, zenetörténet, zenekari gyakorlat, karének
Az 1907/1908-as tanévben a zongora és a hegedű tantervet felülvizsgálták és az Országos Magyar Királyi Zeneakadémiához igazítva elindították a kezdő növendékek számára az első gyakorló évet megelőző első elemi osztályt. [26]

Az iskolai rendszabályok alkotója felismerte, hogy a házi versenyek és nyilvános hangversenyek hozzájárulnak a színpadi állóképesség gyakorlásához, valamint növelik a motivációt, fejlesztik a koncentrációt, erősítik a felelősségtudatot, továbbá az egész személyiség fejlődéséhez hozzájárulnak. Minden tanévben kötelező a házi versenyen való részvétel, amit meghatározott szempontrendszer alapján értékelték. A zenetanulás sikeres előmeneteléhez elengedhetetlen a szisztematikus gyakorlás, amit a 15 év alatti tanulóknak vezetni kellett, sőt a szülők az aláírásukkal igazolták a gyakorlás teljesítését.

¹⁷FODOR ERNŐ államilag képesített okleveles zenetanár vezetése alatt ÁLLÓ ZENEISKOLA AKADÉMIAI ELŐKÉSZÍTŐ TANFOLYAM

Az új növendékek felvételi meghallgatás után kerültek az intézménybe, ahol zenei képességvizsgálat történt.

Az alapító igazgató egyedülálló pedagógiai felkészültségének és innovatív gondolkodásának köszönhetően különböző módokon próbált inspiráló környezetet biztosítani a zeneiskolájában tanító tanárok és az intézményt választó tanulók számára.

Pedagógiai ösztöndíjat hozott létre a zeneakadémia zongora tanárképzőt végzett kiváló hallgatói számára, ami 300 koronás pénzjutalommal járt. A díjat elsőként dr. Varróné Pikker Margit¹⁸ nyerte el, majd - az iskola volt tanulói közül- Prahács Margit¹⁹ 1917-ben és Szelényi István²⁰ 1926-ban.[27] Folyamatos reflexió jellemezte az oktató tevékenységet, aminek központi eleme az eredményesség és a színvonalas zeneoktatás biztosítása és megtartása volt. Ezért a csoportos oktatás létszámát 6 főről 4-re csökkentették fokozatos bevezetéssel az 1910–1911-es tanévtől kezdve. [27]

Közel hét évi működés után szükség volt az eddigi szervezeti szabályzatfelülvizsgálatára, aminek következtében némi változtatásokat kezdeményeztek a tantervben: a melléktárgy kötelezőségeket eltörölték az alacsonyabb évfolyamoknál. Ezen kívül dr. Kovács Sándor a zeneirodalom tárgy élményszerű tanítására és a zenetörténeti ismeretek gazdagítására kihelyezett órákat tartott a Nemzeti Múzeum régi hangszerekből álló gyűjteményében. [28]

Az 1914/1915-ös tanévtől a zongora tanszak akadémiai osztályú növendékeinek kötelező a Zeneakadémia vizsgabizottsága előtt beszámolót tenni, mert csak ebben az esetben kaphatnak oklevelet. Amennyiben nem teljesítik a meghallgatást, maradhatnak az intézet továbbképző osztályában. Ennek köszönhetően lehetővé vált a „*növendékek két csoportra való választása*” professzionalista és csak a zeneszeretet miatt zenét tanulók képzése. [29]

A magyar zeneművek népszerűsítésére felhívás olvasható az 1915-ben kiadott évkönyvben „*Szeretessük meg növendékeinkkel a magyar szerzők műveit [...]*”. [30] Ettől az évtől kezdve a magyar szerzők és a kottakiadás, valamint a nemzeti kultúra támogatására gyakorlattá válik a kizárólag magyar szerzők műveiből összeállított tematikus hangversenyek szervezése. Az 1915/1916-os tanévben a zeneiskolában öt hangversenyt állítottak össze magyar zeneszerzők műveiből, aminek Fodor szerint több hozadéka is lehet: „*1. a magyar kották fogynak, 2. a kiadók hajlandóbbak lesznek kiadni magyar kompozíciókat, 3. a szerző, ha látja, hogy műveinek kiadása elé akadály nem gördül, sőt a komponálás is kifizetődik [...] nagyobb kedvvel, tehát többet és bizonyára jobban komponál ...*” [31]

Az 1919/1920-as tanév újításai között jelenik meg az önálló szolfézs tanszak létesítése, valamint a Dalcroze kurzusok²¹ indítása és egy gyermekkar szervezésével. [32]

A tanulói létszám évről-évre fokozatosan nőtt²², azonban Fodor Ernő „*a megnagyobodott kezetek miatt, eredeti tervétől nem tért el.*” [23] 1925-ben Waldbauer Imre²³ vezetésével a kamarazene tanszak indítása nagy sikert aratott a hegedű és zongora főtanszacos tanulók körében. [33]

Fodor Ernő produktivitása nem ismert határokat, az 1930/1931-es tanévben a növendékek megtartása érdekében autójáratokat szervezett az iskolába a messziről utazó növendékek számára, ezen kívül elindította a „*színpadi korrepetáló és játék*” tanfolyamot, valamint szavaló és beszédművészeti tanfolyamokat is. Az idejében új hangszeres képzés, a szaxofon indításának is megteremtette a lehetőségét. [34] 1938/1939-ben Fodor Ernő javaslatot tesz a tanterv

¹⁸Varróné Pikker Margit (1881–1978) zenepedagógus, zongoratanár

¹⁹Prahács Margit (1893–1974) zenetörténész, zeneesztéta

²⁰Szelényi István (1904–1972) zongoraművész, zeneszerző

²¹Az iskola tanára Freund Ernő 1915/1916-tól vezet az intézmény épületében Dalcroze tanfolyamoknak megfelelő kurzusokat (Ritmikus gimnasztika, hallásképzés, improvizálás)[40]

²²1903/1904-ben 160 fő; 1906/1907-ben 570 fő; 1911/1912-ben 901 fő; 1912/1913-ban 929 fő

²³Waldbauer Imre (1892–1953) hegedűművész

megújítására, aminek következtében, „*az első évfolyamokban magyar gyermekdalokra, népi témákra épült tanulmányok képezzék a tananyag gerincét.*”[35] Az intézmény képzési kínálata és struktúrája is bővíthetett a 1938/1939-es tanévben a jazz-zongora, harmonika szakok bevezetésével. [35] Az 1941-es tanévtől az intézmény az okleveles tanároknak megújító továbbképzések indításával, Székely Arnold²⁴ vezetésével *Zenepedagógiai továbbképző tanfolyamok* elnevezéssel támogatja új módszerek, zenepedagógiai gyakorlatok megismertetését. [36]

AZ ISKOLAI ÉVKÖNYVEK FUNKCIÓJA

Az intézményi évkönyveket a második tanévtől Fodor Ernő saját maga rendkívüli alaposággal állította össze, így horizontális és vertikális képet adott az olvasóközönségnek - 40 kötet és 1 jubileumi kiadvány - a magyar zenepedagógia előrehaladásáról. Az évkönyvek szerkesztője valószínűleg tudatosan is több funkcióval állította össze a köteteket. Az intézmény működéséhez a legszorosabban kapcsolódott a pedagógiai funkció. Nyilvánosan tájékoztatta a szülőket az intézményben zajló pedagógiai szakmai munkáról: röviden bemutatta a tantestület tagjait; közzé tette a szervezet céljait; tájékoztatott az iskola működési szabályzatáról, ami kitért a felvételi meghallgatásokra, a beiratkozás adminisztratív teendőire, a tanintézményben fizetendő térítési díjakra, vagy esetleges tandíjmentességre, valamint a tanulmányokkal járó különböző kötelezettségekre is. Az évkönyv a tanév során tartott hangversenyek, növendékhangversenyek műsorát és szereplőinek névsorát, továbbá a házi versenyek eredményeit is magába foglalta. Ezen kívül hangsúlyos összekötő szerepet is betöltött a tanulók, szülők és iskola között, ugyanis nyilvánosan megjelent a tanuló neve az adott tanévben elért eredménnyel a kötetek megfelelő hasábjain.

Minden egyes kiadvány statisztikai mutatókat is tartalmaz a növendéklétszám alakulásáról és tanszakonkénti összetételéről, a tanulók életkoráról, a szülők polgári foglalkozásáról, felvételt nyert növendékekről, továbbá a tanári kar különböző intézményen kívüli tevékenységeiről. Ezen kívül információt szolgáltat a hangversenyek számáról és a hangversenyek után befolyt adományok összegéről, a játszott művek szerzőiről.

Az évkönyvek lapjai magas szintű pedagógiai kultúrát közvetíttek és a különböző pedagógiai és statisztikai információk - amik befolyásolták az iskola sikerét, valamint hozzájárultak színvonalas működéséhez - mintául szolgáltak a kor azonos intézménytípusai számára.

2. táblázat *Növendékek és a tantestület létszámának változása.*[31]

Tanév	Növendékek létszáma	Tantestület létszáma
1903/1904	160	11
1906/1907	570	31
1911/1912	901	35
1912/1913	929	54
1916/1917	1190	68

A harmincadik tanévben kiadott évkönyv alapján az adott időpontig 22.543 növendék tanult a zeneiskolában, ami köszönhető a tantestületben alkotó képzett és változásra nyitott pedagógusoknak. [37] A teljesség igénye nélkül néhány név a zenetanárok és növendékek közül. Tanár: Senn Irén (1905–1926-ig), Kabos Ilonka (1914–1919-ig), Rados Dezső (1920–1940-ig), Varóné Pikker Margit (1907–1908-ig), dr. Kovács Sándor (1910–1918-ig), Siklós Albert (1905–1919-ig)

²⁴Székely Arnold (1874–1958) zongoraművész

Volt növendékek: K. Demény Magda (1909–1976) zenepedagógus, zongoraművész, Irsai Vera (1908–1971) zenepedagógus, Kazacsay Tibor (1882–1977) zeneszerző, Prahács Margit (1893–1974) zeneíró, Seiber Mátyás (1905–1960) zeneszerző

Az évkönyvek pedagógiai információforrás funkciót is elláttak a szülők és a zenetanárok között. Chován Kálmán²⁵ az 1904/1905-ben kiadott iskolai évkönyben *A szülőkhöz és oktatókhoz* című rövid tanulmányában a zongoratanulás optimális elkezdésének fontosságára hívja fel a szülők és zenetanárok figyelmét. Ezt követi az *Általános tanítási tudnivalók* című írás Bloch József vezető hegedűtanártollából, ami taglalja a sikeres hegedűtanuláshoz szükséges elvárásokat. Lichtenstein Dóra *Csevegés az éneklésről* című publikációja felhívja a figyelmet a szakképzett zenetanár fontosságára és az emberi énekhang, mint legtermészetesebb hangszer fejlesztésére. Kereszty István a *Modern iskola* című cikke a szerző pedagógiában jártas, a XX. századi igényeknek megfelelő modern gondolkodását tükrözi. Későbbi évkönyvekben megjelentek számos további publikációk²⁶ pedagógiai és szakmódszertani témákban.

NAPILAPOK, ZENEI SZAKFOLYÓIRATOK BESZÁMOLÓI AZ INTÉZMÉNY SZAKMAI MUNKÁJÁRÓL, REFLEXIÓK A HANGVERSENYEKRŐL

A korabeli sajtó²⁷ az indulástól fogva figyelemmel kísérte Fodor Ernő vállalkozását és tudósított a fontosabb hangversenyekről, a tantestület nyilvános megjelenéséről, valamint az iskolai életről. Az 1906. április 24.-én megjelent Pesti Napló tudósítója a növendékek vizsgahangversenyéről írja, hogy a „hallott produkciók ismét azt bizonyítják, hogy ez a zeneintézet a fővárosi magánintézetek sorában vezető szerepet foglal el.”[20] 1907-ben „Fodor Ernő zeneiskolájában pompásan értenek a gyermekben szunnyadó művészi ambíció felkeltéséhez, a lappangó tehetségek, hajlamok felszításához.” [38] A Zenelap című folyóirat a nyolcadik évkönyv megjelenése kapcsán méltatja a zeneiskolát: „A magánintézetek közt Fodoré sok év óta a legelső helyen, messze elől áll.”[39]

BEFEJEZÉS

A Fodor Ernő sajátos küldetést teljesített a magyar zenei életben. Intézménye létrehozásával lehetőséget teremtett a professzionális alap- és középfokú zenei képzés lehetőségére, ami megfelelő előkészítést nyújtott a zeneakadémiai tanulmányok folytatásához. A Fodor Ernő Akadémiai Előkészítő Tanfolyam Zeneiskolája okleveles, szakképzett zenetanárokkal, a zeneakadémia általkiadott tantervvel és javasolt pedagógiai módszerekkel figyelemre méltó sikereket ért el az intézményt választók körében. Az intézmény szellemiségét a megújulásra való nyitottság és a magasfokú szakmai felkészültség jellemezte. Fodor Ernő megvalósított zeneiskolai koncepciója mintául szolgált számos zenei intézménynek és zenetanárnak, valamint jelentősen befolyásolta a XX. század zenepedagógia törekvéseit. Az intézmény jogutódja a Tóth Aladár Zeneiskola továbbra is ápolja az alapító igazgató által bevezetett jó gyakorlatokat, valamint őrzi az iskola magas szakmai színvonalát.

²⁵Chován Kálmán (1852–1928) zongoraművész

²⁶ 1907/1908 Varró Margit: J. S. Bach, Tóth Árpád: A moll hangnem pozitív ismertetése; 1908/1909 Siklós Albert: A zenei humor és hangfestés Haydn műveiben; 1909/1910 Kovács Sándor: Lélektan és zenetanulás; 1910/1911 Zágón Géza Vilmos: Gobbi Henrik; Recht Sándor: Tanítási módszerünk; 1928/1929 drDécsiRinger Lili: Mire való a zenei óvoda?

²⁷ Nemzeti Újság, Esti Kurir, Újság, Pesti Hírlap, Magyar Hírlap, Budapesti Hírlap, Magyar Hírlap Pesti Napló, Pesti Hírlap

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Bartha, Márta, és mtsai. [szerk.].*Fodor-Tóth Aladár Zeneiskola 90 éve*. Budapest: Wambach Ferencné, 1994. 50 p.
- [2] Mihalicz, Csilla, [szerk.].*Ritmus és harmónia*. Budapest: MZMSZ elnöke, 2018. 406 p. ISBN 978-615-00-1394-7.
- [3] Magyar, Margit, [szerk.].*Újító törekvések*. Budapest: MZMSZ, 2018. 159 p. ISBN 978-615-00-1396-1.
- [4] Barth, Márta és Ispánki, Ferenc, [szerk.].*100 éves a Tóth Aladár Zeneiskola*. Budapest: Tóth Aladár Zeneiskola, 2003. 135.p. ISBN 963-210-579-6.
- [5] Szűcs, Tímea.*Az alapfokú művészeti iskola, egy esélynövelő iskolatípus*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2019. 189 p. ISBN 978-963-318-768-5.
- [6] Magyar Királyi Statisztikai Hivatal, [szerk.].*Magyar statisztikai évkönyv*. Budapest: Athenaum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 1904. 531 p.
- [7] Romsics, Ignác.*Magyarország története a XX. században*. Budapest: Osiris Kiadó, 2010. 688 p. 978-963-276-179-4.
- [8] Mann, Miklós.*Budapest oktatásügye 1873-2000*. Budapest: Önkönet Kft, 2002. 271 p. ISBN 963-202-803-1.
- [9] Kazatsay, Tibor. Városi, egyesületi és magánzeneiskolák. in.: Imre Molnár [szerk.] *A magyar muzsika könyve*. Budapest: Merkantil-Nyomda, 1936. 245-251 p.
- [10] Dobszay, László.*Magyar zenetörténet*. Budapest: Gondolat, 1984. 421 p.
- [11] Kókai, Rezső. A Zeneművészeti főiskola múltja és jelene. in.: Imre Molnár [szerk.] *A magyar muzsika könyve*. Budapest: Merkantil-Nyomda, 1936. 236-242 p.
- [12] Veszprémi, Lili.*Zongoraoktatásunk története*. Budapest: Zeneműkiadó, 1976. 288 p.
- [13] Sztojanovits, Jenő. Állami feladatok a zenetanítás terén. *Zene*. 1934. IV. 37-50 p.
- [14] Harrach, József.*Zenei nevelésünk reformja Zenetanárképzés*. Budapest: Franklin-Társulat, 1896. *Magyar Paedagogia*. 5. 328-338 p.
- [15] Harrach, József.*Zenei nevelésünk reformja*. Budapest: Franklin-Társulat, 1896. *Magyar Paedagogia*, 161-177 p.
- [16] Harrach, József.*Zene-művészeti szakoktatás*. Budapest: Franklin-Társulat, 1896. *Magyar Paedagogia*, 5. 250-261 p.
- [17] Fodor, Gyula, [szerk.].*Emlékkönyv a Fodor - zeneiskola huszonöt éves jubileuma alkalmából: 1903–1928*. Budapest: Athenaeum Nyomda, 1928. 160 p.
- [18] Kenyeres, Ágnes, [szerk.].*Magyar Életrajzi Lexikon 1. kötet*. Budapest: Akadémiai kiadó, 1967. 1040 p.
- [19] Hangverseny.*Székely Lapok*. 1899. 60. 4 p.
- [20] Színház és Zene. *Pesti Hírlap*. 1899. Július 26., 7 p.
- [21] Kazacsay, Tibor. Magyarország zeneiskolái a múltban és a jelenben. *Magyar Zenei Szemle*. 1941., 1., 25-29 p.
- [22] Veszprémi, Lili. Breuer János: Tizenhárom óra Kadosa Pállal. *Parlando*. 1979. 4. 21-23 p.
- [23] Fodor, Gyula.*Arckép Fodor Ernő*. Temesvár.1918., *Zenei Szemle*, 5.144-148 p.
- [24] Kereszty, István. Fodor Ernő és zeneiskolája. *Ország-Világ*. Országos Irodalmi Részvénytársaság, 1904. XXV. 352 p.
- [25] Fodor, Ernő, [szerk.] *Évkönyv az 1904–1905. tanévről*. Budapest: Márkus Samu Könyvnyomdája, 1905. 117 p.
- [26] Fodor, Ernő, [szerk.] *Évkönyv 1907–8. tanévről*. Budapest: Márkus Samu, 1908. 156 p.
- [27] Fodor, Ernő, [szerk.] *Évkönyv az 1909–10. tanévről*. Budapest: Márkus Samu, 1910. 164 p.
- [28] Fodor, Ernő, [szerk.]. *Évkönyv az 1910–11. tanévről*. Budapest: Márkus Samu Könyvnyomdája, 1911. 157 p.
- [29] Fodor, Ernő, [szerk.]. *Évkönyv az 1913–14. tanévről*. Budapest: Márkus Samu Könyvnyomdája, 1914. 152 p.
- [30] Fodor, Ernő, [szerk.]. *Évkönyv az 1914–15. tanévről*. Budapest: Márkus Samu, 1915. 162 p.

- [31] Fodor, Ernő, [szerk.]. *A Fodor-Zeneiskola évkönyve 1915/1916.* Budapest: Korvin Testvérek Könyvnyomdája, 1916. 135 p.
- [32] Fodor, Ernő, [szerk.]. *A Fodor-Zeneiskola Tizennyolcadik évkönyve.* Budapest: Korvin Testvérek, 1921. 70 p.
- [33] Fodor, Ernő, [szerk.]. *Fodor Ernő Államilag Engedélyezett Magánzeneiskolájának Huszonötödik Évkönyve az 1927-28-tanévről.* Budapest: Révai Irodalmi Intézet Nyomdája, 1928. 48 p.
- [34] Fodor, Ernő, [szerk.]. *Fodor Ernő Zeneiskola hunonyolcadik évkönyve az 1930–31.ik iskolai évről.* Budapest: Országos Központi Községi Nyomda, 1931. 60 p.
- [35] Fodor, Ernő, [szerk.] *Fodor Ernő Zeneiskola Harminchatodik Évkönyve az 1938–39.-ik iskolai évről.* Budapest: May János Nyomdai Műintézet Rt., 1939. 39 p.
- [36] Fodor, Ernő, [szerk.] *A Fodor Zeneiskola Harminchetedik évkönyve az 1939–40-ik évről.* Budapest: May Nyomda Rt., 1940. 30 p.
- [37] Fodor, Ernő, [szerk.] *Fodor Ernő Zeneiskola Harmincadik évkönyve az 1932–33.-ik iskolai évről.* Budapest: Országos Központi Községi Nyomda, 1934. 60 p.
- [38] Fodor Ernő zeneiskolája. *Országvilág.* 1907. 28. 317 p.
- [39] Értesítők. *Zenelap.* Budapest, 1911. október 15. 3 p.
- [40] Freund, Ernő. *Ritmikus gimnasztika, hallásképzés, improvizálás a Fodor-zeneiskola helyiségeiben.* Budapest: Hungária Nyomda, 1915. 8 p.